

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА / INTERNATIONAL ECONOMICS

УДК 330.342-044.372

МЯМЛІН В. В.

д.т.н., с.н.с., професор кафедри «Вагони», Український державний університет науки і технологій, e-mail: vladislavmyamlin7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8008-9097

МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ НАЙБІЛЬШ УСПІШНИХ КРАЇН СВІТУ: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

Метою дослідження є аналіз моделей національних економік найуспішніших країн світу, таких як: Китай, Японія, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, США, Швеція, Франція, Німеччина тощо. **Методика** полягає у системному критичному аналізі основних макроекономічних показників протягом останніх п'ятдесяти років та рішень, що приймалися для їх досягнення. **Результати.** Отримані результати дозволяють судити про те, що всі успішні національні економіки були успішними лише протягом порівняно невеликого періоду часу. За рахунок правильною мобілізації якихось зусиль на деяких напрямках, вони дійсно дозволили досягти певних позитивних результатів у порівнянні з іншими країнами. Але їх усіх поєднує те, що вони піддані так само як і «неуспішні економіки», численним негативним чинникам, таким як: кризи, інфляція, безробіття, дефіцит бюджету тощо. Це говорить про те, що головний принцип, покладений в основу функціонування цих національних моделей, є неправильним. **Наукова новизна** полягає у тому, що знайдено справжні причини економічних криз та спосіб їх усунення. З урахуванням цих причин запропоновано безкризову економічну модель високоефективної національної економіки. Ця модель пройшла апробацію за допомогою імітаційного моделювання і показала свою безумовну перевагу порівняно з традиційними економічними моделями. **Практична значимість.** Використання запропонованої нової економічної моделі можливе у будь-якій країні світу. Вона дозволить назавжди уникнути фінансових криз та супутніх їм негативних явищ і значно прискорити розвиток економіки та підвищення добробуту народу. Залежно від можливостей тієї чи іншої країни, зростання економіки сягатиме від 15 до 30 %, а то і більше.

Ключові слова: національна економіка; модель національної економіки; макроекономіка; реформування економіки; економічне диво; безкризова модель економіки; високоефективна національна економіка

Постановка проблеми

Сучасна економічна теорія не дає чіткої відповіді на питання, чому, наприклад, багато успішних економічних моделей різних країн починають втрачати свої колишні позиції і схильні до криз та інших негативних явищ, або, наприклад, як повинна бути організована економічна діяльність суспільства, щоб вона не була схильною до криз і розвивалася б темпами, що прискорюються?

Відповіді на ці питання можуть стати вагомим внеском у теорію та мати важливе практичне значення для побудови науково обґрунтованих макроекономічних моделей у різних державах. Дана робота продовжує цикл наукових праць, спрямованих на створення безкризової високоефективної соціально-економічної моделі, яка функціонуватиме не за надуманими суб'єктивними правилами, а за універсальними законами Всесвіту, що дозволить країнам розвиватися стрімкими темпами.

Формування цілей статті

Метою дослідження є аналіз найуспішніших національних економічних моделей, які досягли завдяки реформам, відносно високих результатів економічної діяльності. Подібний аналіз дозволить виявити позитивні методи реформування, які можуть стати хорошим прикладом і бути використані при здійсненні реформ в інших країнах. Крім того, велике значення має дослідження того, на підставі яких причин багато успішних національних економік починають втрачати свої позиції, і що треба робити для того, щоб цього не відбувалося.

Аналіз різних економічних моделей

Світову економічну картину за показником взаємодії держави та економіки вкрай важко уявити без певної типологізації національних економік. У зв'язку з цим в економіці така типологізація стосується терміна «модель економіки». Що ж до терміну «модель національної економіки», вона поки що не отримала вичерпного визначення у літературі з світовою економіки. Саме поняття «модель» має різні трактування, але до реалій світової економіки можна застосувати лише дві. Одна з них свідчить: модель – це схематичний опис будь-якого процесу чи явища у суспільстві. Інша називає моделлю зразок, який є еталоном для наслідування. У загальному вигляді економічна модель є формалізованим описом (математичним, вербальним, графічним, логічним) різних економічних явищ і процесів з метою виявлення функціональних взаємозв'язків між їх елементами. Як правило в соціально-економічну модель прийнято включати відносини власності, форми та методи взаємодії держави та бізнесу, існуючі традиції та менталітет народу.

Дослідженням національних економік, аналізом економічних моделей та розвитком міжнародних економічних відносин займалася велика кількість як вітчизняних [1-4, 12, 16, 17], так і зарубіжних вчених [15, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 31]. Але ніхто з них не вказав на справжні причини криз, що виникають навіть у моделях успішних економік.

Економічна теорія виділяє чотири моделі економіки:

- Традиційна модель економіки базується на класовому розподілі суспільства. Розподіл всіх благ провадиться з урахуванням класової належності. У цій моделі переважає сільське господарство з використанням низької продуктивності праці, практично відсутня промисловість, існують старі традиції та звичаї. Як правило, така модель використовується в слаборозвинених країнах;

- командно-адміністративна модель економіки спирається на державну власність за жорстким контролем за цінами та використанням державних коштів. Прикладом такої моделі є державний устрій СРСР;

- капіталістична чи ринкова модель економіки спирається на особисту вигоду. Неодмінна риса цієї моделі - невтручання держави в економіку та вільна конкуренція. Усі ресурси, гроші та результати фінансово-економічної діяльності вважаються приватною власністю;

- змішана модель економіки передбачає взаємодію державного впливу зі свободою економічної діяльності підприємців. Підприємці та наймані працівники можуть самостійно обирати сферу своєї діяльності та організацію для працевлаштування.

Природно, що крім зазначених моделей у різних країнах можливі свої специфічні особливості господарювання, пов'язані з національними відмінностями. До них можна віднести: географічне розташування, наявність природних ресурсів, науково-технічний потенціал, наявність висококваліфікованих виконавців, історичні традиції, звичаї, культурний рівень населення тощо.

Для початку виділимо та коротко охарактеризуємо сім національних економічних моделей: американська (США), японська (Японія), південнокорейська (Республіка Корея), німецька (Німеччина), західноєвропейська (Франція), скандинавська (Швеція) та китайська (Китай).

Американська модель базується на заохоченні підприємницької активності населення, що веде до збагачення найактивніших. Малозабезпечені верстви населення отримують соціальну допомогу від держави. Спостерігається суттєва відмінність у доходах між бідними та багатими. Більшість американців живуть у борг, як і сама держава, зовнішній борг якої на сьогодні становить понад 34 трильйона доларів.

Японська модель характерна довгостроковими планами розвитку та широким впливом держави у найважливіших сферах економіки. Населення більше думає про процвітання країни, ніж про свої особисті доходи. Розрив у заробітній платі між керівниками компаній та простими працівниками незначний.

Південнокорейська модель нагадує японську модель щодо впливу держави. У країні існують спеціальні програми для скорочення безробіття та фонди для стабілізації цін.

Німецька модель також має схожість із японською моделлю. Для підприємців-початківців існують податкові пільги, а безробітним виплачують допомогу по безробіттю.

Західноєвропейська модель характеризується особливою увагою до захисту соціальних верств населення.

Шведська модель спрямована на скорочення майнової нерівності шляхом перерозподілу доходів. Держава зацікавлена у підтримці низького рівня безробіття, встановленні фіксованих цін та забезпеченні стабільності.

Китайська модель є прикладом змішаної економіки, коли ринкова економіка функціонує в рамках державного регулювання.

Через обмежений обсяг статті неможливо повністю провести глибокий аналіз особливостей реформування в кожній країні, що дозволили досягти високих економічних результатів. Тому акцентуватимемо увагу лише на найбільш значущих моментах.

Макроекономічні показники національних економік успішних держав представлені у таблицях 1-19. Для більш зручного порівняння та аналізу дані в таблицях представлені в одних і тих самих часових рамках.

Японія. На сьогоднішній день Японія входить до п'ятірки найрозвиненіших країн світу. Японська економіка вперше у світі протягом короткого часу змогла здійснити економічний прорив. У період із 1950 по 1973 рік темпи зростання економіки цієї країни становили 10-11 %. Тоді це був найвищий показник серед розвинених країн. Після закінчення війни американці спробували реформувати японську економіку за допомогою шокової терапії. Результати виявилися вельми негативними: стагнація, безробіття, зневіра. Тому японська влада відкинула «ліберальну» стратегію і почала реформувати економіку виходячи з власних національних інтересів. Суть цієї стратегії полягала в наступному: в основу розвитку економіки було покладено макропланування, яке мало здійснювати спеціально створене для цієї мети Міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості. До його складу увійшли горизонтальні відділення: бюро промислової політики, бюро міжнародної торгівлі, бюро захисту довкілля, дослідницькі лабораторії та інспекції. До 1970-х років для японської економіки характерна екстенсивна модель зростання, яка характеризувалася такими рисами: переробкою імпортованої сировини в готову продукцію; створення гігантських підприємств; запозиченням світового науково-технічного досвіду; домінуючою роллю держави. Екстенсивна модель дозволила дати високі економічні темпи розвитку, які становили 14 %. У світі почали говорити про японське «економічне диво», а саму Японію стали називати «країною висхідного сонця». Водночас швидке зростання галузей важкої промисловості призвело до сильного забруднення довкілля. У 70-ті роки Японія вважалася найбруднішою у світі країною в екологічному плані. Через обмеженість ресурсів стало неможливим подальше розширення виробництва, до того ж почав позначатися дефіцит трудових ресурсів. Експортно орієнтована модель розвитку економіки почала нуждатися в серйозних коригуваннях. Тому виникла потреба у переході на інтенсивну модель економічного зростання. Характерними рисами такої моделі є: інтенсифікація використання виробничих потужностей, різке посилення ролі НТП, пріоритет наукоємних галузей, замість експорту товарів - пріоритет експорту капіталів, перехід від адміністративно-фінансового регулювання до непрямих методів впливу на економіку. Успіхи нової моделі були також пов'язані з наявністю висококваліфікованих виконавців, оскільки було взято курс на загальну вищу освіту, сприятливих зовнішньоекономічних умов, тісного партнерства держави та бізнесу, нової системи управління виробництвом та якістю продукції.

Жодного особливого секрету в прискореному розвитку економіки Японії немає. До успіху призвело сприятливе поєднання різних чинників: політична стабільність у суспільстві, зовнішні кредити, вмiле використання американського досвіду, підтримка національного виробника, менталітет населення, дешевизна праці, імпорт іноземної техніки та технологій (за 20 років було придбано понад 15 тис патентів та ліцензій). Звернемо увагу на те, що традиційна японська культура є модифікацією китайської культури, яка виражається в тісному зв'язку зі своїм родом, з елементами індуїстського впливу. Тому менталітет японців дозволяє вважати, що японські товари – найкращі, у зв'язку з чим національним товарам вони завжди віддають перевагу ніж іноземним товарам [25].

Водночас після успішного зростання, вже в 90-х роках японська економіка почала відчувати значні труднощі. "Японське диво" закінчилося. Темпи економічного зростання Японії стали найнижчими серед країн Великої сімки. Японію тепер стали називати «країною сонця, що заходить».

Незважаючи на те, що в 1996 році намітився невеликий підйом (3,6 %), то в 1997 році Японія впала в депресію. Падіння виробництва становило (-1,2 %). Економічна модель Японії була

ефективна до кінця 1990-х років, а потім почала давати серйозний збій. Японія намагалася вийти із кризи старими методами: стримуючи економічне зростання, нарощуючи експорт, зменшуючи імпорт. Але ці методи не давали бажаних результатів.

Південна Корея. Після того, як президент країни Пан Чон Хі в 1962 році оголосив першу п'ятирічку і став архітектором реформ, економіка країни стала розвиватися швидкими темпами. Це досягнення назвали "Чудом на річці Ханган". Головним принципом економічної стратегії стала "система керованої капіталістичної економіки", тобто те, що раніше було прийнято називати державно-монополістичним капіталізмом. Південна Корея у своїй основі скопіювала японський досвід, але з властивою їй специфікою.

Три основні тези в економічній програмі режиму Пан Чон Хі були наступні: розвиток важкої промисловості, експортно орієнтована економіка, державне регулювання економіки. При цьому висувалися такі політичні гасла: національне відродження, зміцнення національної свідомості, піднесення національного духу, встановлення здорової національної етики, революційне перетворення людини. Слід зазначити, що форсоване виведення країни з кризи неможливе без певного «закручування гайкою». Багато методів, якими користувався Пан Чон Хі для підйому економіки, такі, наприклад, як держзамовлення та п'ятирічні плани, відображали його захоплення соціалістичними ідеями. Треба визнати, що Пак Чон Хі був диктатором і стосовно свого народу, і стосовно представників корейського бізнесу. Він не захотів вдатися до «шокової терапії», яку рекомендував МВФ, а став змушувати бізнес створювати потужні металургію, суднобудування, автомобільну та електронну промисловість, що згодом дало добрий результат. Республіку Корею поряд із Сінгапуром, Гонконгом та Тайванем стали називати «азіатським тигром».

Особливе місце в міжнародній економіці займають «нові індустріальні країни» (НІК), які досягли великих успіхів у своєму розвитку. Сюди відносять 4 держави Південно-Східної Азії: Малайзію, Тайланд, Індонезію та Філіппіни, а також 4 держави Латинської Америки: Аргентину, Бразилію, Мексику та Чилі. Азіатські держави ще мають іншу назву: країни-«тигри». Раніше до них належали Сінгапур, Гонконг, Тайвань та Республіка Корея, які потім перейшли до групи постіндустріальних країн та отримали нову назву – «дракони». Країни-«тигри» скопіювали модель Японії та країн-«драконів», яка на той період не давала збоїв.

Говорячи про азіатську економічну модель, не можна не згадати про **Сінгапур**. Понад сторіччя територія Сінгапуру була британською колонією. У 1963 році Сінгапур вийшов зі складу Британської імперії, а в 1965 році набув повної незалежності. З цього часу під керівництвом Лі Куан Ю в країні почали здійснюватися економічні реформи. Насамперед стали жорстко переслідуються корупція та наркоторгівля. Великий акцент було зроблено на професійну підготовку кадрів, особливо у галузях інформаційних технологій та нафтохімії, які згодом призвели до значного підйому промисловості. У перші 20 років від початку реформ, щорічне зростання ВВП у країні становило близько 10 %.

Сінгапур та Гонконг є містами-державами з високим рівнем розвитку економіки та високим ВВП на душу населення. Обидві ці держави займають гідні місця в ієрархії світових фінансових центрів. Щодо Гонконгу, то з 1997 року він перебував у складі Британської Співдружності Націй, але потім був переданий КНР. Перехідний період визначено 50 років. Протягом цього терміну економічний устрій Гонконгу не змінюватиметься, а КНР дотримуватиметься наступного принципу: «одна країна – дві економіки». Економіка Гонконгу відрізняється ліберальним капіталізмом, що не можна сказати про економіку Сінгапуру. Тут використовується жорстка модель управління економікою, яка зветься «керованою демократією». Якщо говорити загалом про НІК, то у здійснюваному ними процесі індустріалізації, можна виділити три етапи: перший був націлений на розвиток імпортозамінних галузей, другий – на створення експортного потенціалу та базових галузей промисловості, третій – на розвиток наукоємних галузей. На всіх етапах активно задіявся іноземний капітал та брали участь ТНК.

Тайвань або Демократична Республіка Китай за площею території та за кількістю населення перевершує **Гонконг та Сінгапур**. Через те, що Тайвань не визнаний Китаєм та іншими країнами світу, багато міжнародних організацій не дають відомостей про його економічний розвиток. Водночас Тайвань має потужну економіку, за запасами валютних резервів знаходиться в числі провідних країн світу, має високий ВВП на душу населення. Для економіки Тайваню характерний розвинений державний сектор, під контролем якого перебуває 50 % товарообігу. Індустріалізація

Тайваню здійснювалася при активній участі США, які з політичних мотивів були зацікавлені у протиставленні Китаю та Тайваню. Найбільшого розвитку на Тайвані набула сфера малого бізнесу. У період 60-90-х років питома вага малих та середніх підприємств була на рівні майже 98 % від обсягу ВВП. Істотна частка цієї продукції вирушала на експорт, від якої Тайвань отримував 70 % виручки. У Тайвані знаходиться найбільший завод TSMC, який виготовляє чіпи та мікропроцесори. Близько 80 % економіки США, у т. ч. виробництво автомобілів, комп'ютерів та телефонів, залежить від цього одного заводу. Секрет високої рентабельності експортно орієнтованих підприємств полягав у можливості проводити гнучку ринкову політику. Особливий інтерес представляє система надання фінансової допомоги малому та середньому бізнесу, що функціонує на Тайвані. Усі види фінансової допомоги надаються через державні структури. Тайванський досвід може бути хорошим прикладом при розвитку малого та середнього бізнесу та в інших країнах.

Декілька слів про країни-«тигри». **Малайзія** і **Таїланд** мають гарні природні ресурси. Розвиток промисловості в обох країнах пов'язаний з корисними копалинами, що видобуваються. За рівнем ВВП на душу населення ці країни значно поступаються країнам-«драконам». Завдяки дешевій робочій силі багато ТНК перемістили сюди свої складальні підприємства. **Філіппіни** та **Індонезія** за рівнем доходів набагато нижчі за дві попередні країни. Усі НІК знаходяться на шляху від екстенсивного до інтенсивного розвитку. Азіатська модель розвитку, яка раніше вважалася майже еталонною, має багато побічних ефектів. Вона має тенденцію до виникнення кланово-олігархічного капіталізму, який вкрай неефективний через неможливість приймати швидкі рішення. Акцент на експортну орієнтацію економіки може зіграти негативну роль при скороченні попиту на зовнішньому ринку. Масове будівництво підприємств може сильно позначитися на екології. До того ж, азіатська модель виявилася нездатною адекватно реагувати на фінансові кризи, які сама ж і спровокувала. До позитивних сторін азіатської моделі слід віднести чітку стратегію поведінки держави, жорсткий курс на економічне зростання та підвищення добробуту громадян, поетапний розвиток галузей промисловості, величезну працелюбність та наполегливість у досягненні поставлених цілей. Прийнято називати «економічним дивом» те, як за півстоліття країни-«дракони» перетворилися з відсталих аграрних країн на лідерів світового науково-технічного прогресу. Ці країни мають подальші перспективи розвитку.

Китай. Протягом останніх кількох десятиліть Китай зайняв лідируючу позицію у світі за темпами економічного розвитку. Перед тим, як стати однією з найпотужніших у світі економік, Китай пройшов складний та довгий шлях. Щоб модернізувати економіку країни ще Мао Цзедун у 1958 році представив стратегію «великого стрибка», яка мала посилити економічне зростання і прискорити індустріалізацію країни. Однак ця стратегія, а згодом і «культурна революція» (1966-1976) успіху не мали. Реальні економічні реформи розпочалися у Китаї лише у 1978 році з ініціативи прагматичного крила у КПК, яке очолював Ден Сяопін. Внаслідок реформ бідний аграрний Китай перетворився на велику державу з найбільшою у світі економікою. А подальші економічні успіхи чотирьох азіатських «драконів» - Тайваню, Сінгапуру, Таїланду та Південної Кореї – змусили багатьох дослідників звернути увагу на конфуціанство як особливу та унікальну ідеологію. У китайській філософії наріжним каменем є поняття «цзін ші цзі мінь», що в перекладі означає «упорядкування – гармонізація світу заради допомоги народу». В основі цього світогляду лежить теза про високе призначення людини, в даному випадку правителя, покликаного творити життя суспільства в тісній співпраці з Небом та Землею. У сучасній китайській мові поєднання "цзін цзі" має значення "економіка". На відміну від англійського терміна «economy», що прийшов до Китаю з Японії, термін «цзін цзі» охоплював цілий комплекс цілісного знання, в тому числі й економічний аспект. Генезис цього цілісного вчення про підтримку життя, подарованого Космосом (Небом) і найширше поширення терміну «цзін цзі» у культурі Піднебесної дає привід поміркувати про причини успіхів Китаю.

За перші два десятиліття від початку проведення соціально-економічних реформ, Китай перетворився на динамічну державу, яка розвивається. Протягом останніх 45 років після початку реформ економіка Китаю зросла в 120 разів. Якщо 1978 році номінальний ВВП Китаю становив 150 млрд \$, то 2022 року - вже 18 трил. \$. З 1990 року темпи зростання ВВП Китаю жодного разу не опускалися нижче 6 %. Навіть під час азіатської та світової фінансових криз 1997 та 2008 років економіка Китаю продовжувала зростати на 8-9 %. В окремі роки зростання ВВП досягало 14 % (1992, 1993, 2007) і навіть 15 % (1984).

У чому бачаться особливості китайської моделі економічного розвитку? Автор китайського «економічного дива» Ден Сяопін, вже у віці 74 років, зважився на дуже ризикований, але продуманий експеримент. Він створив цілу концепцію, яка згодом дістала назву теорії «соціалізму з китайською специфікою». Його ідеї були нав'язані ідеями НЕПу, які справили на нього враження ще під час навчання в СРСР. «Соціалізм з китайською специфікою» зробив наголос на патріотизм, на аналіз передового досвіду успішних країн, відкритість усьому світу та співробітництво з ним. Водночас він розумів, що копіювати політичну модель західних країн під час будівництва соціалізму не має ніякого сенсу. Ден Сяопін добре засвоїв завіт Конфуція про те, що перш ніж закликати народ до будь-яких звершень, його спочатку треба «одягти та нагодувати». Уряду Китаю в перші роки реформування вдалося вирішити продовольчу проблему і наситити внутрішній ринок товарами широкого споживання, що значно збільшило народну підтримку реформ. Відповідно до Конфуціанської етики, досягнення особистої вигоди має поєднуватися з інтересами країни. На це було зроблено особливий наголос.

Китайський феномен пояснюється успішними соціально-економічними реформами як прищеплення ринкових принципів розподільчому механізму командно-адміністративної економіки. Концепція Ден Сяопіна зберігала чільну роль за державним сектором, проте передбачала розвиток багатосекторної економіки. Локомотивом зростання економіки стала зовнішня торгівля. Для залучення інвестицій було створено ВЕЗ, у яких ВВП на душу населення в 3-4 рази перевищував загальний рівень цього показника в країні. Важливим поштовхом досягнення успіхів став наголос на розвиток науки та освіти. Основними атрибутами китайської моделі до кінця 1990-х років були два напрямки: високі темпи розвитку та екстенсивний характер економічного зростання. Потім стратегія змінилася. Було прийнято концепцію «двох стратегічних переходів»: від традиційної планової економіки до соціальної ринкової економіки та від екстенсивної форми розвитку до інтенсивної.

На XVII з'їзді КПК було вирішено до століття заснування КНР (2049) збудувати багату цивілізовану соціалістичну державу. У своєму виступі на XIX з'їзді КПК Сі Цзіньпін зазначив 14 основних принципів подальшої роботи. Два з них він наголосив особливо: посилення впливу Китаю за кордоном та жорстка боротьба з корупцією всередині країни.

Китай почав вибудовувати свою економічну систему дуже схожу на японську та південнокорейську. Але навіть переймаючи чужий досвід, Китай обов'язково «китаїзує» його. Конфуціанські цінності вплинули на появу "Пекінського консенсусу" (програма "Велика стратегія", яка передбачає створення технопарків та технологічних бізнес-інкубаторів) як альтернативи "Вашингтонському консенсусу", який вичерпав себе. Можна констатувати, що Китай дав новий величезний поштовх до подальшого вдосконалення моделі соціалістичної цивілізації в китайському стилі, що негайно позначилося на рівні життя населення Китаю, який за останні 30 років зріс у 20 разів.

Перебудова Китайської моделі здійснюється згідно з концепцією мирного співіснування двох систем в одній державі: комуністичної ідеології та ринкових відносин. Водночас останнім часом відбувається характерне для капіталізму зрощення влади, бізнесу та криміналу, що негативно впливає на проведення реформ.

Досвід Китаю говорить про те, що необхідно прагнути не глобального універсалізму, а збереження своєї ідентичності, яку треба не переривати, а продовжувати, тільки в нових історичних умовах.

Німеччину по праву визнано називати одним із «локомотивів» світової економіки. Апологети вільного ринку вказували на «німецьке диво» як на бездоганний аргумент на користь їхньої концепції. Післявоєнний економічний розвиток Німеччини здійснювався відповідно до неоліберальної концепції «соціального ринкового господарства» (СРГ), яка виникла як альтернатива тоталітарній економіці фашистської Німеччини, та завдяки американським інвестиціям (план Маршалла). Концепцію СРГ пропагував А. Мюллер-Армак. Зазначена концепція була реалізована під керівництвом міністра економіки, а згодом канцлера ФРН, Людвіга Ерхарда [19]. Про проведення реформ було оголошено у середині 1948 року. Модель СРГ представляла компроміс між зростанням економіки та рівномірним розподілом багатства. Етичні принципи цієї моделі базувалися на протестантстві, а соціальні принципи були запозичені у католицизмі. Треба пам'ятати, що для Німеччини, за всіх часів її розвитку, держава завжди грала набагато більшу роль

в економіці, ніж у США чи у Великій Британії. Ще однією особливістю розвитку економіки Німеччини був «рейнський капіталізм», який обумовлений величезною роллю банків. Вжиті заходи не змусили на себе довго чекати. Паралельно з промисловістю стало зростати і сільське господарство, яке до 1950 досягло довоєнного рівня, а до 1953 значно перевершило його. У цей період у світі почали говорити про «німецьке диво». До 1950 року Німеччина досягла довоєнного рівня виробництва, але вже до 1956 року воно навіть подвоїлося, а до 1962 - потроїлося. Якщо в розореній Німеччині спостерігався «витік мізків» з країни, то згодом було вжито необхідних заходів, щоб доходи працівників інтелектуальної праці відповідали їхньому вкладу в розвиток країни, і «витік мізків» зійшов нанівець.

Після злиття в 1990 році Західної та Східної Німеччин, об'єднана країна з економічного потенціалу стала наймогутнішою країною Європи. Німеччина, не маючи багатих надр та особливо сприятливих умов для розвитку сільського господарства, досягла значного економічного успіху завдяки використанню таких факторів як досягнення НТП, висока якість «людського капіталу», розумна внутрішня політика, активна зовнішньоекономічна діяльність. Сьогодні Німеччина, як і раніше, є економічно потужною і технологічно розвиненою країною. Щоправда, через значну дорожнечу ресурсів, її розвиток останніми роками сповільнився.

Що стосується макроекономічної моделі **Франції**, то вона дуже схожа з моделлю Німеччини. Водночас за кількістю та номенклатурою природних ресурсів Франція має пріоритет перед Німеччиною. У Франції також наголошено на соціально орієнтовану модель економіки. Таку модель часто називають етатистською моделлю. Французька модель характеризується серйозною участю держави в економіці та в її регулюванні. Після всіх колишніх революцій, населення Франції з великим побоюванням ставиться до бізнесу та до успішних підприємців. Економіка Франції відрізняється потужною індустріальною базою, чільне місце економіки країни займають наукові дослідження. Франція є четвертою ядерною державою.

США. Початок створення сучасної ліберальної соціально-економічної моделі пов'язан з ідеями англійського політеконома А. Сміта, який ще в XVIII столітті доводив корисність для суспільства ринкового механізму економіки. Тому США дотримуються поглядів, що основою добробуту є свободи особистості, приватної власності та приватного підприємництва. Вказані три свободи представляють наріжний камінь, що визначає всю внутрішню та зовнішню політику цієї держави. Соціально-економічна модель США, на відміну від інших моделей, орієнтується на мінімізацію держави в управлінні економікою, сама держава майже нічого не виробляє. США відрізняється прозорим конкурентним середовищем, сильним підприємницьким духом та добре продуманою законодавчою базою. Крім того, в Америці створено "народний капіталізм", суть якого полягає в тому, що більшість американців є акціонерами різних підприємств. Багато аналітиків вважають, що американська модель є найефективнішою у світі, і як еталон має поширюватися на інші країни разом із моделлю американської демократії. При всьому цьому США мають найбільший у світі зовнішній борг, який на сьогодні становить понад 34 трильйони доларів і перевищує ВВП країни, який вони до речі і не збираються повертати. При цьому виникає резонне питання, чому США, якщо вони бажають поширювати свою модель на інші країни, не рекомендують іншим країнам організувати свої «національні резервні системи», аналогічні ФРС.

Шведська соціально-економічна модель називається також **Скандинавською моделлю**, оскільки має ще відношення до **Данії, Норвегії, Ісландії та Фінляндії**, які, незважаючи на значні відмінності, мають багато спільного. Дана модель носить змішаний характер, що поєднує ринкові відносини та державне регулювання. Шведська модель передбачає такі домінуючі цілі: повна зайнятість населення, стабільність цін, вирівнювання доходів між кваліфікованими та некваліфікованими працівниками, згладжування класової нерівності. Звідси випливає відповідна економічна політика [18]. Тим часом дилема між інфляцією та безробіттям стала ахіллесовою п'ятою шведської моделі. До найважливіших факторів, властивих саме Швеції, належать нейтралітет, який діє з 1814 року, і тривале перебування при владі Соціал-демократичної партії. Необхідно взяти до уваги національні риси характеру шведів: здатність залагоджувати конфлікти, прагнення рівності, раціоналізм, пошук консенсусу і необхідних підходів до вирішення проблем. Якщо судити з показника ВВП на душу населення, то в Швеції він 65 тис \$, у Данії – 74 тис \$, а в Норвегії - навіть 115 тис \$.

Економічний розвиток **Індії** дуже парадоксальний. З одного боку, це найдавніша на Землі цивілізація, яка є найбагатшою країною світу за наявністю широкої номенклатури корисних копалин, лідирує за чисельністю населення, має ядерну зброю та досліджує космос, за ВВП знаходиться на третьому місці після Китаю та США. Разом з тим, ВВП на душу населення в Індії становить лише 8,38 тис \$. На диспропорції розвитку країни негативний вплив мала непродумана економічна політика, яка стала проводитися з 1950-х років. Після оголошення Індії незалежною державою у країні було розроблено власний шлях розвитку, який спирався на три принципи: національна гордість, упередження та самозабезпечення. Так вийшло, що по суті справи економіка Індії поєднувала в собі одночасно і вади соціалізму, і вади капіталізму. Від соціалізму Індії дісталися такі негативні риси, як ізоляція економіки від зовнішніх ринків, політика етатизму та спроба запровадження повної зайнятості населення. А від капіталізму – відсутність соціальних гарантій для незаможного населення. Результатом такої політики стала як загальна, так і технологічна відсталість країни. Відбулася криза моделі державного регулювання економіки, неефективність якої призвела до зростання тіньового сектору та розквіту корупції. На початку 1990-х років назріла необхідність у проведенні нових економічних реформ, основою яких стали знову три постулати: приватизація та свобода приватному сектору економіки, відкритість економіки для зовнішнього світу та реформа державних фінансів.

Про рівень економічного розвитку тієї чи іншої країни прийнято судити з ВВП (ПКС), що припадає на душу населення. Так за підсумками 2022 року перша п'ятірка країн має такий вигляд: Люксембург – 140,6 тис \$; Сінгапур - 127,5; Ірландія – 126,8; Норвегія – 114,9; Катар - 114,05.

Звернімо увагу на Люксембург, який має найвищий рівень життя і є однією з найбагатших країн світу. Загальна площа Люксембургу становить лише 2586 км², а населення дорівнює 653 тис осіб, що дозволяє вважати його однією з найменших суверенних держав. До того ж у країні немає корисних копалин. Зростання економіки Люксембургу було досягнуто за рахунок його участі в міжнародному ринку банківських та фінансових послуг. Люксембург є офшорною зоною, в якій розташовано близько двох сотень банків та понад тисячу інвестиційних фондів. Такого немає більше в жодному місті світу. Становлення та розвиток Люксембургу як банківського та фінансового центру на початку 1980-х років, призвело його до лідируючого становища у цій сфері на сьогоднішній день, насамперед у галузі управління активами. Розвиток банківської та фінансової сфери пов'язаний з розвитком супутніх секторів: аудиторські та консалтингові фірми, компанії з управління інвестиційними фондами, юридичні фірми тощо. Наявність цих фінансових структур дозволяє Люксембургу безбідно існувати. Разом з тим, країна має величезний зовнішній борг і величезну залежність від іноземних партнерів, що робить Люксембург дуже чутливим до змін в інших країнах світу. Майже вся енергетика, включаючи вугілля, газ та нафту імпортується з-за кордону. До того ж, на його економіку сильно впливають кризи. Таким чином, основним успіхом Люксембургу є акцентування уваги лише на одному секторі економіки – фінансовому. Жодного реального виробництва матеріальних благ тут немає. Тому говорити про те, що Люксембург є прикладом для наслідування для інших держав, не має сенсу.

Таблиця 1

Макроекономічні показники Китаю

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,092	0,191	0,360	0,735	1,211	2,286	6,087	11,061	14,687	17,963
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	1,114	2,241	3,683	6,592	12,380	17,796	24,284	30,327
Зростання ВВП, %	19,30	7,83	3,92	10,95	8,49	11,39	10,64	7,04	2,24	2,99
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	0,981	1,860	2,917	5,056	9,254	12,897	17,209	21,475
Дефлятор ВВП, %	-2,61	3,75	5,71	13,67	2,06	3,90	6,88	0,00	0,49	2,25
Безробіття, %	-	4,9	2,5	2,9	3,1	4,2	4,1	-	5,61	-
Населення, млн чол	818,3	981	1135	1205	1263	1304	1338	1380	1411	1412

Джерело: табл. 1-18 складено автором на основі [30]

Таблиця 2

Макроекономічні показники США

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	1,073	2,857	5,963	7,639	10,250	13,039	15,049	18,206	21,060	25,462
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	5,963	7,639	10,25	13,04	15,04	18,20	21,06	25,462
Зростання ВВП, %	-0,28	-0,26	1,89	2,68	4,08	3,48	2,71	2,71	-2,77	2,06
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	23,88	28,69	36,33	44,12	48,65	56,76	63,53	76,39
Дефлятор ВВП, %	5,54	9,03	3,74	2,10	2,27	3,14	1,20	1,00	1,30	7,01
Безробіття, %	4,90	7,10	5,6	5,65	3,99	5,08	9,63	5,28	8,05	3,65
Населення, млн чол	205,05	227,2	249,6	266,2	282,1	295,5	309,3	320,7	331,5	333,2

Таблиця 3

Макроекономічні показники Республіки Корея

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,009	0,065	0,283	0,566	0,576	0,934	1,144	1,465	1,644	1,665
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,358	0,608	0,875	1,213	1,573	1,934	2,316	2,585
Зростання ВВП, %	10,5	-1,6	9,9	9,6	9,1	4,3	6,8	2,8	-0,7	2,6
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	8,4	13,5	18,5	25,2	31,7	37,9	44,7	50,0
Дефлятор ВВП, %	14,84	24,65	10,09	7,02	1,02	1,04	2,74	3,19	1,56	1,22
Безробіття, %	4,51	5,2	2,5	2,1	4,1	3,5	3,3	3,6	3,9	2,9
Населення, млн чол	32,24	38,1	42,8	45,1	47,0	48,2	49,5	51,0	51,8	51,6

Таблиця 4

Макроекономічні показники Сінгапуру

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,001	0,011	0,036	0,087	0,096	0,127	0,239	0,308	0,348	0,466
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,072	0,123	0,176	0,250	0,382	0,481	0,569	0,719
Зростання ВВП, %	13,94	10,1	9,8	7,2	9,0	7,4	14,5	3,0	-3,9	3,6
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	23,8	35,08	43,78	58,81	75,39	86,97	100,2	127,6
Дефлятор ВВП, %	1,55	11,13	4,70	3,18	3,86	1,90	1,11	3,07	-2,70	9,05
Безробіття, %	6,06	1,8	-	3,3	3,7	5,6	4,1	3,8	4,1	3,6
Населення, млн чол	2,074	2,43	3,05	3,52	4,03	4,26	5,07	5,53	4,68	5,63

Таблиця 5

Макроекономічні показники Німеччини

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,216	0,950	1,771	2,585	1,948	2,846	3,399	3,357	3,889	4,072
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	1,546	1,924	2,236	2,622	3,185	3,889	4,697	5,309
Зростання ВВП, %	-	1,41	5,26	1,54	2,91	0,73	4,18	1,49	-3,70	1,79
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	19,46	23,56	27,20	31,79	38,95	47,61	56,48	63,15
Дефлятор ВВП, %	-	5,45	3,40	1,98	-0,49	0,41	0,65	1,86	1,81	5,48
Безробіття, %	-	-	4,89	8,16	7,92	11,17	6,97	4,62	3,86	3,14
Населення, млн чол	78,169	78,29	79,43	81,68	82,21	82,47	81,77	81,69	83,16	84,08

Таблиця 6

Макроекономічні показники Швеції

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,038	0,142	0,261	0,267	0,262	0,398	0,495	0,505	0,547	0,585
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,174	0,203	0,262	0,309	0,395	0,481	0,581	0,677
Зростання ВВП, %	7,29	1,70	0,75	3,94	4,77	2,86	5,95	4,49	-2,17	2,64
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	20,42	23,10	29,62	34,24	42,22	49,10	56,14	64,58
Дефлятор ВВП, %	5,24	11,72	9,47	3,81	1,51	0,69	0,95	2,12	1,99	5,71
Безробіття, %	1,51	-	1,74	8,90	5,47	7,49	8,61	7,43	8,29	7,39
Населення, млн чол	8,042	8,31	8,59	8,87	8,87	9,03	9,38	9,80	10,35	10,48

Таблиця 7

Макроекономічні показники Японії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,217	1,105	3,132	5,545	4,968	4,831	5,759	4,444	5,048	4,231
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	2,417	2,993	3,461	4,110	4,525	5,199	5,263	5,702
Зростання ВВП, %	2,45	2,82	4,84	2,63	2,76	1,8	4,10	1,56	-4,28	1,03
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	19,58	23,86	27,28	32,17	35,34	40,89	41,68	45,57
Дефлятор ВВП, %	23,12	5,44	2,66	-0,52	-1,34	-1,19	-1,88	2,11	0,94	0,24
Безробіття, %	1,10	2,0	2,10	3,15	4,75	4,45	5,10	3,39	2,81	2,60
Населення, млн чол	103,4	116,8	123,5	125,5	126,8	127,7	128,0	127,1	126,2	125,1

Таблиця 8

Макроекономічні показники Гонконгу

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,003	0,028	0,076	0,144	0,171	0,181	0,228	0,309	0,344	0,359
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,104	0,152	0,188	0,259	0,345	0,411	0,441	0,507
Зростання ВВП, %	5,99	10,1	3,8	2,4	7,7	7,4	6,8	2,4	-6,5	-3,5
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	18,25	24,71	28,22	38,08	49,19	56,40	59,02	69,05
Дефлятор ВВП, %	8,85	15,75	7,56	4,14	-3,39	-0,15	0,27	3,64	0,64	1,81
Безробіття, %	-	2,4	1,3	3,2	4,9	5,6	4,3	3,3	5,8	4,3
Населення, млн чол	3,96	5,06	5,70	6,16	6,66	6,81	7,02	7,29	7,48	7,34

Таблиця 9

Макроекономічні показники Тайланду

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,007	0,032	0,085	0,169	0,126	0,189	0,341	0,401	0,500	0,495
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,243	0,407	0,459	0,671	0,886	1,087	1,272	1,482
Зростання ВВП, %	11,41	5,2	11,2	8,1	4,5	4,2	7,5	3,1	-6,1	2,6
ВВП(ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	4,41	6,86	7,28	10,19	12,98	15,47	17,81	20,67
Дефлятор ВВП, %	-5,0	12,70	5,77	5,74	1,33	5,09	4,08	0,72	-1,28	4,71
Безробіття, %	-	0,9	2,2	1,1	2,4	1,4	0,6	0,6	1,1	0,9
Населення, млн чол	35,79	45,73	55,23	59,42	63,07	65,82	68,27	70,29	71,47	71,69

Таблиця 10

Макроекономічні показники Малазії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,003	0,024	0,044	0,088	0,093	0,143	0,255	0,301	0,337	0,406
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,122	0,217	0,299	0,422	0,578	0,750	0,905	1,134
Зростання ВВП, %	5,93	9,3	9,0	9,8	8,9	5,3	7,4	5,1	-5,5	8,7
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	7,01	10,82	13,04	16,31	20,14	24,16	27,27	33,43
Дефлятор ВВП, %	-0,51	6,88	3,81	3,63	8,86	8,86	7,27	1,22	-0,77	6,46
Безробіття, %	-	-	4,5	3,2	3,0	3,5	3,4	3,1	4,5	-
Населення, млн чол	10,30	12,87	17,51	20,13	22,94	25,92	28,71	31,07	33,20	33,94

Таблиця 11

Макроекономічні показники Франції

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,148	0,701	1,269	1,601	1,365	2,196	2,645	2,439	2,639	2,782
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	1,027	1,237	1,589	1,926	2,334	2,718	3,252	3,769
Зростання ВВП, %	6,11	1,58	2,92	2,11	3,92	1,66	1,95	1,11	-7,78	2,56
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	17,71	20,77	26,09	30,49	35,89	40,85	48,13	55,49
Дефлятор ВВП, %	5,42	11,69	2,66	1,12	1,55	1,94	1,07	1,14	2,78	3,03
Безробіття, %	2,42	6,42	9,36	11,83	10,22	8,88	9,28	10,35	8,01	7,31
Населення, млн чол	51,75	55,05	58,04	59,54	60,92	63,19	65,03	66,54	67,57	67,93

Таблиця 12

Макроекономічні показники Фінляндії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,011	0,053	0,141	0,134	0,126	0,204	0,249	0,234	0,271	0,280
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,090	0,100	0,138	0,168	0,208	0,232	0,289	0,328
Зростання ВВП, %	4,81	5,39	0,67	1,22	5,77	2,78	3,19	0,54	-2,35	2,08
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	18,14	19,58	26,79	32,05	38,95	42,49	52,30	59,02
Дефлятор ВВП, %	7,60	9,64	5,20	4,20	1,64	0,93	0,32	1,62	1,63	4,25
Безробіття, %	1,89	4,86	-	17,00	11,13	8,38	8,39	9,38	7,76	6,72
Населення, млн чол	4,606	4,779	4,986	5,107	5,176	5,246	5,363	5,479	5,529	5,556

Таблиця 13

Макроекономічні показники Данії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,017	0,071	0,138	0,185	0,164	0,264	0,321	0,302	0,355	0,395
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,093	0,118	0,153	0,185	0,238	0,278	0,354	0,436
Зростання ВВП, %	1,60	-0,48	1,48	3,03	3,75	2,34	1,87	2,34	-1,99	3,82
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	18,24	22,69	28,66	34,15	43,00	49,04	60,83	74,00
Дефлятор ВВП, %	9,03	8,81	2,60	1,28	3,02	2,91	3,22	0,43	2,61	7,62
Безробіття, %	-	7,00	8,34	6,99	4,48	4,83	7,75	6,28	5,64	4,43
Населення, млн чол	4,928	5,123	5,140	5,233	5,339	5,419	5,547	5,683	5,831	5,903

Таблиця 14

Макроекономічні показники Норвегії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,012	0,064	0,119	0,152	0,171	0,309	0,431	0,388	0,367	0,579
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,078	0,106	0,166	0,221	0,284	0,315	0,350	0,627
Зростання ВВП, %	2,34	4,56	1,93	4,16	3,32	2,69	0,79	1,86	-1,28	3,28
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	18,46	24,36	36,98	47,96	58,22	60,74	65,13	114,9
Дефлятор ВВП, %	13,17	13,13	3,81	3,06	15,33	8,76	5,96	-2,80	-2,52	28,03
Безробіття, %	-	1,65	5,23	6,31	3,46	4,38	3,52	4,30	4,42	3,23
Населення, млн чол	3,875	4,085	4,241	4,359	4,490	4,623	4,889	5,188	5,379	5,457

Таблиця 15

Макроекономічні показники Індії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,062	0,186	0,320	0,360	0,468	0,820	1,675	2,103	2,671	3,385
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	1,048	1,515	2,211	3,390	5,229	7,159	9,101	11,874
Зростання ВВП, %	5,16	6,74	5,53	7,57	3,84	7,92	8,50	8,00	-5,83	7,00
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	1,20	1,57	2,08	2,936	4,21	5,41	6,52	8,38
Дефлятор ВВП, %	1,56	11,51	10,67	9,06	3,64	5,62	10,53	2,28	4,75	8,32
Безробіття, %	-	-	-	-	2,73	8,70	3,12	-	7,86	-
Населення, млн чол	557,5	696,8	870,4	964,3	1059	1154	1240	1322	1396	1417

Таблиця 16

Макроекономічні показники Філіппін

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,007	0,036	0,050	0,084	0,083	0,107	0,208	0,306	0,361	0,404
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,163	0,206	0,267	0,337	0,528	0,733	0,920	1,171
Зростання ВВП, %	3,69	5,20	3,08	4,63	4,38	4,94	7,33	6,35	-9,52	7,57
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	2,662	2,980	3,437	4,375	5,587	7,122	8,208	10,136
Дефлятор ВВП, %	15,30	14,23	12,96	7,64	5,82	5,91	4,37	-0,72	1,65	5,48
Безробіття, %	-	4,75	8,47	9,53	11,19	3,80	3,61	3,07	2,52	-
Населення, млн чол	37,435	48,419	61,559	69,250	77,958	86,261	94,636	103,031	112,190	115,559

Таблиця 17

Макроекономічні показники Індонезії

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,009	0,072	0,106	0,202	0,165	0,285	0,755	0,860	1,059	1,319
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,559	0,889	1,002	1,416	2,057	2,647	3,305	4,038
Зростання ВВП, %	7,55	10,0	7,22	8,22	4,92	5,69	6,22	4,88	-2,07	5,31
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	3,069	4,489	4,681	6,188	8,430	10,219	12,160	14,657
Дефлятор ВВП, %	14,25	29,0	9,11	9,88	20,45	14,33	15,26	3,98	-0,40	9,57
Безробіття, %	-	1,66	2,54	-	6,08	7,95	5,61	4,51	4,26	3,46
Населення, млн чол	115,2	148,2	182,2	198,1	214,1	228,8	244,2	259,1	271,8	275,5

Таблиця 18

Макроекономічні показники Люксембургу

Показник	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2022
ВВП, трил \$	0,001	0,006	0,012	0,020	0,021	0,037	0,056	0,060	0,073	0,081
ВВП (ПКС), трил \$	-	-	0,011	0,015	0,024	0,032	0,045	0,061	0,075	0,091
Зростання ВВП, %	11,09	0,84	5,32	1,43	6,94	2,48	3,76	2,27	-0,91	1,38
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	-	-	29,950	38,347	55,127	68,787	90,357	107,85	119,53	140,6
Дефлятор ВВП, %	6,26	7,92	2,51	2,33	4,61	4,82	4,65	2,22	4,30	5,68
Безробіття, %	-	-	1,4	2,92	2,35	4,49	4,36	6,67	6,17	4,59
Населення, млн чол	0,339	0,364	0,381	0,408	0,436	0,465	0,506	0,569	0,630	0,653

Таблиця 19

Макроекономічні показники Тайваню

Показник	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
ВВП, трил \$	0,042	0,166	0,279	0,330	0,374	0,444	0,534	0,673	0,775	0,760
ВВП (ПКС), трил \$	0,061	0,204	0,330	0,478	0,655	0,889	1,102	1,322	1,471	1,611
Зростання ВВП, %	8,039	5,54	6,499	6,314	5,383	10,245	1,466	3,387	6,528	2,354
ВВП (ПКС) на 1 ч, тис \$	3,446	10,0	15,475	21,460	28,767	38,404	46,910	56,119	62,964	69,289
Дефлятор ВВП, %	19,02	4,129	3,666	1,248	2,3	0,966	-0,306	-0,238	1,971	2,947
Безробіття, %	1,23	1,67	1,79	2,99	4,13	5,21	3,78	3,85	3,95	3,660
Населення, млн чол	17,762	20,373	21,282	21,902	22,638	23,146	23,524	23,795	23,844	23,893

Джерело: табл. 19 складено автором на основі [20]

Виклад основного матеріалу

Вивчення «феноменів» різних передових національних економік дозволяє по-новому подивитись на багато існуючих проблем, знайти шляхи їх вирішення, визначити можливі підходи до розробки оптимальної моделі соціально-економічного розвитку на майбутнє для економік інших країн.

Характеризуючи успіхи економічного розвитку розглянутих країн, та їх основні чинники, не можна не відзначити і негативні явища, що супроводжують зростання економіки. До них належить «перегрів» економіки, проблеми з інфляцією, безробіттям, охороною навколишнього середовища тощо.

Аналіз економік країн, у яких відбулося «економічне диво», показав, що це «чудо» мало тимчасовий характер. Їм вдалося створити таку продукцію, якої потребував інший світ. Завдяки цьому економіка цих країн розвивалася і добробут громадян зростав. Проте всі ці економіки, незважаючи на епізодичний бурхливий розвиток, схильні до таких же негативних явищ, яким схильні й сучасні економіки інших країн. Їм не вдалося уникнути криз, інфляції, безробіття, дефіциту бюджету тощо. Тому їхня ефективність носить досить відносний характер. Порівняно з економікою інших країн, які через різні причини не здійснювали економічні реформи або їх реформи виявилися менш вдалими, ці реформи звичайно можна назвати ефективними. Але в порівнянні з дійсно високоефективною економікою вони далеко не ефективні. За рахунок правильної мобілізації ресурсів їм вдалося досягти тимчасового синергетичного ефекту, але прийнята у всіх країнах система реалізації товарів, яка заснована на обов'язковому витягненні прибутку, стала сильним негативним системним фактором, який постійно гальмував бурхливе економічне зростання. До того ж, невідомо як могла скластися доля цих економік, якби й інші країни паралельно здійснювали успішні економічні реформи. Водночас вони створили хорошу матеріальну базу та здобули великий досвід реформування економіки, які обов'язково стануть у нагоді в майбутньому.

До того ж сам собою перехід на ринкову економіку ще не є гарантією того, що країну в майбутньому очікує лише процвітання. Наприклад, багато країн Латинської Америки мають

тривалішу ринкову економіку (500 років), ніж США (250 років). Але при цьому США багаті, а країни Латинської Америки – бідні. Вся справа в тому, що не сам ринок, як його структура є причиною успішного чи неуспішного розвитку країни. Для успішного розвитку економіки країна повинна випускати високоеластичну (наукоємну) продукцію.

Вважається, що для розвитку економіки має бути наявність факторів виробництва, які представляють економічні ресурси, що необхідні для виробництва товарів та послуг. Зазвичай до факторів виробництва багатьма вченими прийнято відносити землю, працю, капітал та підприємницькі здібності [11, 13, 14, 23, 27, 32]. Але у різних країнах за наявності всіх цих факторів економіки розвиваються по-різному. Це передусім пов'язано з різною якістю цих факторів. Але лише самих факторів виробництва ще замало у тому, щоб економічна система працювала б ефективно. Крім цих факторів має бути правильно організована система товарно-грошового обміну, яка б підтримувала всю фінансово-економічну систему в рівноважному стані. Ось цієї правильно організованої, науково обґрунтованої системи товарно-грошового обміну і не вистачає, щоб економіка могла б ефективно розвиватися. А для цього мають бути здійснені додаткові реформи.

На нашу думку, високоефективною соціально-економічною моделлю є така модель, за якої повністю відсутні кризи, ціни перманентно знижуються, відсутнє безробіття, немає дефіциту бюджету і яка навіть опосередковано сприяє здійсненню головного планетарного завдання суспільства – вдосконаленню людства.

Економіка, яка функціонує за законами Світобудови, априорі не може бути схильною до криз. Модель економіки має бути науково обґрунтованою, а не залежати від суб'єктивних думок окремих реформаторів. Крім того, не можна протиставляти ринкову економіку плановій економіці. Таке протиставлення позбавлене наукового сенсу, і є лише ідеологічно-пропагандистським, оскільки завжди представлено в сильно спотвореному вигляді. І те, й інше має право на існування. З іншого боку, економіка неспроможна розвиватися незалежно від розвитку людської особистості. Науково-технологічний прогрес не повинен у жодному разі випереджати морально-етичний прогрес. В іншому випадку це призведе до жахливих наслідків, аж до знищення всього людства.

До позитивних сторін «економічних див», які сміливо можна запозичувати та вивчати для розвитку макроекономічних систем, слід віднести: активну участь держави в регулюванні економіки, вільне ціноутворення, інтенсивний шлях розвитку, зацікавленість країни у створенні власних чи придбанні іноземних науково-технологічних розробок, призначених для випуску високоеластичної (наукоємної) продукції, дотримання етичних правил підприємництва, соціальну спрямованість економіки, скорочення різниці в доходах між багатими та бідними до розумних меж, зараз ця різниця сягає мільйонів разів. Величезне значення також має людський фактор, пов'язаний з наявністю сильного лідера нації та якісним складом населення, яке б мало відповідні знання та особливий дух підприємництва.

Це необхідні умови, але не достатні. Що ж ще необхідно додати або змінити для створення дійсно науково обґрунтованої високоефективної економіки, яка не буде «економічним дивом», а функціонуватиме за універсальними законами Всесвіту. По-перше, повна відмова від такої категорії як «прибуток», так само як і відмова від відсотків за депозитами та кредитами. По-друге, «державно-приватне» партнерство. Держава створює сприятливі умови для діяльності підприємств, у тому числі забезпечує їх у разі потреби безвідсотковими позиками на зворотній основі, а підприємства сплачують державі її частку. По-третє, замість усіх наявних податків, встановлюється лише один податок (так звана «частка держави»), який жорстко пов'язаний із величиною заробітної плати та сплачується підприємством. По-четверте, сталість грошової маси в обороті у безготівковій формі, що повністю належить державі. Підприємства та населення можуть тимчасово користуватися грошима для здійснення своєї діяльності; відсутність приватної власності на гроші. По-п'яте, суворе дотримання морально-етичних правил підприємництва як найважливішої частини державної програми щодо вдосконалення особистості.

Тут наведено лише основні принципи функціонування моделі високоефективної національної економіки. Більш докладно механізм функціонування високоефективної соціально-економічної моделі представлений роботах [5-10].

Висновки

Розглянувши основні успішні економічні моделі національних держав, у тому числі й ті, що представляють так зване «економічне диво», можна констатувати, що жодних економічних чудес власне і немає. Незважаючи на певні досягнення, отримані завдяки правильним методам господарювання, та успішному збігу обставин, всі ці економіки схильні до негативних явищ і не можуть функціонувати в тому самому економічному ритмі тривалий період часу.

Величезне значення для безкризового функціонування економіки має організація системи реалізації товарів, щоби так не виходило, що товар є, а грошей на його придбання немає. Причому самі гроші товаром не повинні бути – це антинауково. Гроші – це лише еквівалент вартості товарів, але не товар. При цьому національна економіка не повинна залежати від іноземних кредитів: дадуть чи не дадуть. Наявністю чи відсутністю зовнішнього фінансування можна управляти економікою різних країн. Тому залежати від зовнішнього фінансування не треба, а потрібне внутрішнє фінансування як одна з найважливіших умов успішного розвитку економіки. Кожна країна сама має забезпечувати себе грошима. Крім того, необхідно забезпечувати товарами та послугами внутрішній ринок. Експорт потрібен лише для того, щоб мати можливість імпортувати товари, яких країна потребує. Якщо країні нема чого запропонувати на експорт, то про імпорт можна і не думати.

Багато країн, напрацювавши вже хорошу матеріально-технічну базу та маючи досвід проведення економічних реформ, могли б значно посилити свої позиції, перейшовши на рекомендовані принципи господарювання. Якби всі країни світу організували свої економічні системи з урахуванням зазначених принципів, то людство досягло б за короткий час грандіозних успіхів у розвитку світової економіки та значно підвищило б рівень життя населення Землі.

Водночас ніхто жодній країні не повинен вказувати, що їй треба робити і яку економічну модель використати для свого розвитку. Це внутрішня справа кожної суверенної держави.

MYAMLIN V. V.

Doctor of Technical Sciences, Senior Researcher, Professor of the Department of Carriages, Ukrainian State University of Science and Technologies, e-mail: vladislavmyamlin7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8008-9097

MODELS OF THE NATIONAL ECONOMIC SYSTEMS OF THE MOST SUCCESSFUL COUNTRIES OF THE WORLD: CRITICAL ANALYSIS AND CONCLUSIONS

The purpose of the research is to analyze the models of the national economies of the most successful countries in the world, such as: China, Japan, South Korea, Taiwan, Singapore, the USA, Sweden, France, Germany, etc. **The methodology** consists in a systematic critical analysis of the main macroeconomic indicators over the past fifty years and the decisions taken to achieve them. **The results.** The obtained results allow us to judge that all successful national economies were successful only during a relatively short period of time. Due to the correct mobilization of some efforts in some directions, they really allowed to achieve certain positive results in comparison with other countries. But all of them have in common the fact that they are exposed to numerous negative factors, such as crises, inflation, unemployment, budget deficits, etc., just like "failed economies". This suggests that the main principle underlying the functioning of these national models is incorrect. **The scientific novelty** is that the real causes of economic crises and a way to eliminate them have been found. Taking into account these reasons, a crisis-free economic model of a highly efficient national economy is proposed. This model has been tested with the help of simulation modeling and has shown its absolute advantage compared to traditional economic models. **Practical significance.** Use of the proposed new economic model is possible in any country in the world. It will make it possible to permanently avoid financial crises and the accompanying negative phenomena and significantly accelerate the development of the economy and increase the welfare of the people. Depending on the capabilities of one or another country, the growth of the economy will reach from 15 to 30%, or even more.

Keywords: national economy; model of the national economy; macroeconomics; reforming the economy; economic miracle; crisis-free economy model; highly efficient national economy

REFERENCES

1. Bilotserkivets, V. V., Zavgorodnya, O. O., Lebedeva, V. K. ta in. (2012). Mizhnarodna ekonomika. Pidruchnik / Za red. A. O. Zadoi, V. M. Tarasevicha. Kiiiv : Tsentр uchbovoi literaturi. [in Ukrainian].

2. Gavrilishin, B. (1993). Dorogovkazi v maybutne. Do efektyvnykh suspilstv : Dopovid Rimskomu Klubovi. Kiiv : Osnovi. [in Ukrainian].
3. Griniv, L. S., & Kichurchak, M. V. (2010). Natsionalna ekonomika: Navch. posibnik. Lviv : «Magnoliya 2006». [in Ukrainian].
4. Zadoya, A. O., Bilotserkivets, V. V., Zavgorodnya, O. O. ta in. (2006). Mizhnarodni strategii ekonomichnogo rozvitku: Navch. posibn. / za zag. red. A. O. Zadoi. Dnipropetrovsk : Vid-vo DUYeP.
5. Myamlin, V., & Myamlin, S. (2018). Yak Ukraïni zapustiti potuzhnyi ekonomichnyi «dvigun»? *Svit*, 3-4, 3. [in Ukrainian].
6. Myamlin, V. V. (2022). Deyaki osnovni naukovii printsipi funktsionuvannya visokoefektivnoi makroekonomichnoi sistemi. *The 7th International scientific and practical conference - Topical issues of modern science, society and education* (January 29-31, 2022) SPC-Sci-conf.com.ua, Kharkiv, Ukraine. 1722-1728. [in Ukrainian].
7. Myamlin, V. V. U chomu mae polyagati realna efektyvnist sotsialno-ekonomichnogo rozvitku kraïni? *Modern research in world science. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*. SPC-Sci-conf.com.ua. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 757-763. [in Ukrainian].
8. Myamlin, V. V. (2022). Suchasna paradigma sotsialno-ekonomichnogo rozvitku: yakoyu vona mae buti? *Nauka ta progres transportu*. № 3-4 (99-100). 14-24. DOI: <https://doi.org/10.15802/stp2022/275707>. [in Ukrainian].
9. Myamlin, V. V. (2022). Kriza ekonomiki yak vidobrazhennya krizi ekonomichnoi teorii. *Modern research in world science. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference*. SPC "Sci-conf.com.ua". Lviv, Ukraine. 1040-1046. [in Ukrainian].
10. Myamlin, V. V. (2023). Tovarno-groshovi potoki ta makroekonomichna rivnovaga v umovakh modeli visokoefektivnoi natsionalnoi ekonomiki. *Review of transport economics and management*. Iss. 9(25). 42-49. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/280728>. [in Ukrainian].
11. Mocherniy, S. V. (2001). Yekonomichna teoriya: Posibnik. Kiiv : Vidavnychiy tsentr «Akademiya». (Alma-mater). [in Ukrainian].
12. Natsionalni modeli ekonomichnykh sistem : navch. posib. (2010) / O. O. Belyaev (ker. kol. avt.), A. S. Bebelo, V. I. Kirilenko, V. I. Satsik ta in. Kiiv : KNYeU. [in Ukrainian].
13. Savchenko, A. G. (2005). Makroekonomika: Pidruchnik. Kiiv : KNYeU. [in Ukrainian].
14. Samuelson, P. (1993). Yekonomika: Pidruchnik. Lviv : Svit. [in Ukrainian].
15. Shnitser, M. (1997). Porivnyannya ekonomichnykh sistem. Kiiv : Osnovi. [in Ukrainian].
16. Svitova ekonomika: Pidruchnik (2001) /A. S. Filipenko, O. I. Rogach, O. I. Shnirkov ta in. Kiiv : Libid. [in Ukrainian].
17. Odyagaylo, B. M. (2006). Mizhnarodna ekonomika: Navch. posib. Kiiv : Znannya. [in Ukrainian].
18. Eklund, K. (2007). Vår ekonomi: En introduction till samhällsekonomin. Norstedts Akademiska Förlag. [in German].
19. Erhard, L. (1990). Wohlstand für Alle. Frankfurt-am-Main : Possev-Verlag. [in German].
20. International Monetary Fund. Report for Selected Countries and Subjects. URL:https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/October/weo-report?c=528,&s=NGDP_RPCH,NGDPD,PPPGDP,NGDPDPC,PPPPC,PCPIPCH,LUR,LP,GGXWDG_NGDP,&sy=1980&ey=2028&ssm=0&scsm=1&sc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1 [in English].
21. Kono, T. (1984). Strategy and structure of Japanese Enterprises. Palgrave Macmillan. [in English].
22. Kornai, J. (1990). The road to a free economy. A Passionate Pamphlet in the Cause of Economic Transition. New York : W. W. Norton & Company. [in English].
23. McConnell, Brue, & Flynn. (2009). Economics: Principles, Problems, and Policies. McGraw-Hill/Irwin. [in English].
24. McMillan, Ch. J. (1984). The Japanese Industrial System (De Gruyter Studies in Organization 1). Berlin, New York : De Gruyter. [in English].
25. Monden, Y., Shibakawa, R., Takayanagi, S., & Nagao, T. (1985). Innovations in Management: The Japanese Corporation. Industrial Engineering and Management Press, Institute of Industrial Engineers. [in English].
26. Oberdorfer, D. (1999). The Two Koreas: A Contemporary History. Basic Books. [in English].
27. Roy, J. Ruffin, & Paul, R. (1997). Gregory. Principles of Economics. Addison-Wesley. [in English].
28. Schüller, A., & Krüsselberg, H.-G. (2002). Grundbegriffe zur Ordnungstheorie und Politischen Ökonomie. Marburger Gesellschaft für Ordnungsfragen der Wirtschaft. [in German].
29. Rosefield, St. Comparative economic systems. Culture, Wealth and Power in the 21st Century. Oxford : Blackwell Publishers. URL: <http://doi.org/10.1002/9780470693667.ch1>. [in English].
30. The World Bank. URL: <http://databank.worldbank.org>. (дата звернення 30.11.2023). [in English].
31. Tsuru, S. (1996). Japan's Capitalism : Creative Defeat and Beyond (Cambridge Studies in Economic Policies and Institutions). Cambridge University Press. [in English].
32. Willis, L. Peterson. (1991). Principles of Economics: Macro. Irwin. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 12.12.2023

Received: 2023.12.12